

"...az égre írj, ha minden összetört!"

2009 május 05. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 1

Értékelés kiválasztása
Még nincs értékelve

Mérték

Az 1943-ban íródott Negyedik ecloga sokat idézett, mégsem elcsépelt sorát választották a Pet?fi Irodalmi Múzeum emlékkiállításának címéül a rendez?k. Radnóti Miklós száz éve, 1909. május 5-én született, 1944 novemberében l?tték agyon Gy?r mellett. Harmincöt évet idéz meg a tárlat, szögesdrót és gyászzene nélkül, mégis megrendít?en.

Varga Katalin, a Radnóti-kiállítás kurátora okkal érezte, hogy végre azt a hús-vér fiatalembert kell középpontba állítani, aki miután rálelt költ?i hivatására, a legnagyobbak közé akart tartozni. Aki mindig, minden körülmények között a költészetet tartotta élete legfontosabb kihívásának. Aki persze szeretett élni: sízett, úszott, teniszezett, kirándult, utazott, társaival mókázott, maskarába bújt, udvarolt.

Ám ezekr?l a nagyközönség régen elfeledkezett, hiszen az 1946-os exhumálás, a világirodalom talán legmegrendít?bb kéziratának, a Bori notesznek az el?kerülése minden más élményt felülírt. ("Ez a jegyz?könyvecske Radnóti Miklós magyar költ? verseit tartalmazza. Kéri a megtalálót, juttassa el Magyarországra Ortutay Gyula dr. egyetemi magántanár címére, Budapest, Borovánszky u. 1. I." - írta magyarul, szerbül, franciául, angolul, németül a hagyatékra, tudván, hogy ezek nélkül a versek nélkül lezáratlan az életm?.) Maradt nekünk a munkatábor borzalmai között ("Fekszem a deszkán, férgek közt fogoly állat") tökéletes, fegyelmezett, szép verseket író mártír, aki megsejtette saját halálát ("Tarkónlövés, így végzed hát te is").

És most itt van az ember, akinek életét visszamen?leg is beárnyékolja ugyan a tragikus sors, a mártírhalál, de aki a közhiedelemmel ellentétben nem akart meghalni. A kiállítás két termében hat plexi tértagoló vezet végig fényképekkel, dokumentumokkal, kéziratokkal az életút állomásain: gyermekkor, Szeged, költ?i indulás, békeévek feleségével, Gyarmati Fannival, munkatáborok, végs? út.

A dobját ver? kicsi gyermek még nem tudja a Huszonnyolc év szörny? titkát ("Er?szakos, rút kisded voltam én, ikret szül? anyácska, gyilkosod"), boldog nevel?anyja és a kés?bb ugyancsak tragikusan, 1944-ben elpusztult Erdélyi Ági n?vére oldalán. Az iskolában nem er?lteti meg magát, sem az elemiben, sem a kereskedelmiben nem kap közepesnél jobb osztályzatot. A nevel?apja által forszírozott csehországi textilipari f?iskolán még a vizsgáit sem teszi le (de a testi szerelmet legalább megismeri), mert már tudja, költ? lesz. Csak kés?bb, a szegedi egyetemen, Sík Sándornál kap rendre kit?n?t, s nem túl alapos franciatudása ellenére is jelest kés?bbi keresztapjától, Zolnai Béla professzortól. Azért megy ki Párizsba, hogy a nyelvet tisztességesen megtanulja, hogy azután La Fontaine-t vagy Apollinaire-t magyarítson. A költ?i pálya Szegeden válik véglegessé, itt fogják el?ször perbe vallásgyalázásért. (Sík Sándor vallásellenes indulatot nem lát az inkriminált Önarckép cím? versben, de léhaságot annál többet, amiért meg is mossa tehetséges hallgatója fejét.) A kényszer? választás, hogy Budapest helyett Szegeden tanuljon, mert oda könnyebb bejutni, életre szóló barátságokkal, kapcsolatokkal gazdagítja. Az egykori szegedi barátokra bízza utolsó kötetét is.

Makacsul rögzült tévhit, az 1946-tól formálódó legendárium része Radnóti szelídsége és szerénysége. Holott már huszonöt évesen az irodalomtörténészeket és esszéistákat korholja, amiért nem veszik észre, hogy színre lépett a "Radnóti-generáció". Szidja Babitsot, aki az induláskor még fenntartásokkal viseltetik iránta (kés?bb megbékülnek egymással). Teret kér, antológiaszereplést, köteteket, amelyek egyre szebbek és igényesebbek. Szervezkedik, tele van energiával, rengeteg barát veszi körül, akiket szigorúan megbírál, s akikt?l maga is elvárja a szigorú bírálatot. Aztán beborul az ég, a már Szegeden megtapasztalt antiszemitizmus törvényekben, életét felforgató rendeletekben ölt testet: "Szállnak a gyors behívók, szaporodnak a verstöredékek."

Nem foglalkozik a kiállítás behatóan sem a Komlós Aladárral folytatott vitával, miért nem akar Radnóti zsidó költ?i antológiában szerepelni, sem megkeresztelkedésével (krisztusi korban, a Bazilikában Sík Sándor hinti rá a keresztvizet). Természetszer?leg nem taglalja azt a rendkívül talányos kérdést, miért nem fogadta el a költ? a felkínált szökési lehet?séget. A törvényben bízott-e, vagy tényleg megadta magát a sorsnak? Vas István, Zelk Zoltán túlélte, Szerb Antal, Sárközi György, Halász Gábor nem.

A plexilabirintus a költ?i pályát dokumentálja. Az érzelmi többletet a fest?barát, Dési Huber István, az ugyancsak tragikus sorsú Farkas István és Ámos Imre, valamint Anna Margit, Bálint Endre képei, grafikái adják. És persze a hangsátrak, amelyek alatt megszólalnak a költ? versei, kiváló el?adásban, valamint a múzeum hangtárában ?rzött idevonatkozó felvételek. Az egyik képerny? ismeretlen fotókat perget, a másik bori emlékfilmet, a harmadik Radnóti-térképet: az életút állomásait. A tárlathoz az év folyamán számos vetélked?, el?adás, konferencia társul.

Osztovics Ágnes, hetivalasz.hu

Ajánló